

Gimeno, la seva obra i el seu temps

Del gran pintor Francesc Gimeno, tan vinculat a Torroella, se n'ha parlat i escrit a bastament; articles polèmics i llibres importants han donat a conèixer la singularitat de la seva obra. Potser el més substanciós i que més bé relata la tràgica circumstància de la seva vida és l'escrit per Joan Matas –per cert, molt ben il·lustrat amb els més importants quadres de Gimeno.

Quan el 1927 l'artista deixà aquest món, la pluja d'articles que proclamaven el seu alt mestratge va ser molt considerable; fins i tot, alguns dels seus detractors més virulents rectificaren, atès el fervorós elogi que el gran mestre Sorolla féu del pintor. Afirmava que des de Goya no havia existit un pintor d'una força i un temperament tan importants. Aquí podríem aplicar aquella dita popular "Quan fou mort, el combregaren"; però a part d'aquestes consideracions d'ordre anècdotic, jo voldria fer esment de l'estada de l'artista a la nostra vila, en la qual desfermà al màxim la seva capacitat creadora.

Personalment, he tingut la sort de conèixer persones que foren contemporànies de Gimeno, que havien parlat amb ell. Gairebé tots aquests testimonis han mort, però en el meu record resten encara vives les seves paraules, que ofereixen proves evidents de la forta personalitat del mestre, en la seva estada a Torroella.

Gimeno arribà a la nostra vila segurament acompanyat del pintor Call, un home bellugadís i perfecte coneixedor de Torroella.

Gimeno, quan retornà de Madrid, després d'escollar les lliçons del gran mestre Carlos de Haces, que el considerà el seu millor

deixeble, ja coneixia Torroella. Feia temps que estava enamorat d'una noia d'una casa molt acreditada i solvent; la seva futura sogra era coneguda com la Pauleta de la Fonda, molt vinculada amb el marquès de Torroella. Aleshores, la que més tard seria la muller de Gimeno ja tenia relacions sentimentals amb un xicot de la vila; llavors, segons es conta, la intervenció del pintor Call féu decidir la noia a acceptar les relacions amb Gimeno.

La contrarietat del pare, el futur sogre de Gimeno, fou terrible. Considerava que la seva filla no tindria cap futur casant-se amb aquell desarrapat pintor de parets, amb pretensions d'artista.

A causa d'aquesta tibantor, el jove matrimoni, casat el 29 d'abril de 1888, féu cap a Llançà. L'estada del matrimoni en aquesta població fou catastròfica. Gimeno caigué en mans d'un altre artista sense escrúpols, el qual li comprava la producció a un preu ridícul i miserable (tres-centes pessetes al mes), amb la condició que Gimeno subministrés les teles i els colors. Atesa aquesta situació tan deplorable i tan difícil per a la seva economia, Gimeno decideix provar sort a Barcelona. Intentà obrir-se pas com a artista pintor; tot va ser inútil, com perseguit per una malastrugança. Per subsistir, tornà a col·locar-se com a pintor de parets. A partir d'aquí, tal vegada l'home s'anarquitzà una mica. El dominà un escepticisme total, caòtic; però el seu instint heroic resistí estoicament aquesta negra gropada. Cansat, abatut, retornà a "rabassa morta" a Torroella, malgrat la poca simpatia que li professaven els seus sogres.

Fou llavors que, per mitjà de la seva sogra, la Pauleta, contactà amb el marquès de Robert i treballà en les obres de reforma que aquest efectuà al palau Solterra, adquirit pel financer i cacic de Torroella. En aquestes circumstàncies, i a prec de la Pauleta, el marquès de Robert demana una entrevista amb l'artista. Gimeno hi acudeix de mala gana. Les seves idees, totalment oposades a les del financer, no auguraven cap bon resultat.

La conversa fou aspra. El marquès li preguntà: "I vós, Gimeno, què sabeu fer?" La resposta de l'artista fou contundent i ràpida: "I vós fins això em prendrien..." No cal dir que l'entrevista es donà per acabada. Potser Gimeno s'equivocà, com segurament

s'equivocà més tard en refusar una altra proposta dels comtes de Peralada.

Gimeno adoptà una actitud heroica i es disposà a afrontar totes les conseqüències que el seu esperit rebel li demanava; preferí guanyar-se la vida com a pintor de parets abans de claudicar davant de qualsevol fals mecenes.

Gimeno, en aquestes angoixoses circumstàncies, s'inventà un mot que repetia constantment: "Gimeno no gime!".

L'època depressiva, els fills, l'estretor econòmica, anaven forjant el místic, l'home sublimat per l'art, independentment de les seves tribulacions. Es considerà, ateses aquestes adversitats que la vida li ofería, un senzill obrer sense cap pretensió d'artista. Gimeno llavors es llançà a una frenètica activitat literària. Aprengué el sànscrit i el llatí i escrivia fins que la fatiga el dominava; "Prefereixo –deia a la seva família– que em trenqueu un quadre que em perdeu un paper."

Les anècdotes d'aquest gran artista, rebutjat i vexat pels més eminents intel·lectuals de l'època, són incontables. A Torroella li passà un cas amb un sastre, el qual li rebutjà un quadre, tot dient-li: "Prefereixo, a canvi dels pantalons de pana, que em pinteu la botiga" (exactament el mateix que li passà amb un galerista de Barcelona). Aquest sastre m'ho contà a mi mateix.

A Torroella, malgrat tot, Gimeno hi féu bones relacions i since-res amistats, com per exemple Josep Castells, pare d'en Pere i d'en Joaquim, i Eduard Viñas, fuster. Joan Pericôt em contà alguna vegada que quan podia anava a veure'l pintar. Un dia li preguntà: "Mestre, com es pot aprendre a pintar?". La resposta de Gimeno fou: "Dibuixar, dibuixar, dibuixar, aquest és el camí".

A Torroella hi ha, per dissort, poques peces del gran artista. Crec que un oli, del portal de Santa Caterina, i dos autoretrats al carbó és tot el que resta del seu pas per la nostra vila. Considerem que aquestes obres haurien de ser dignificades i col·locades en un lloc adient.



Dibuix de Joan Fuster.
Còpia de l'autoretrat de
F. Gimeno

Gimeno, a part dels seus pensaments àcrates, no fou ni de molt cap agnòstic. Una prova d'això són els admirables escrits, en sànscrit, que guardava zelosament al seu estudi: consideracions bíbliques, escrits filosòfics i pensaments de tota mena, propis d'un home culte i a la vegada interessat en tot el que significava transcendència.

Joan Pericôt, en un article publicat després de la seva mort a Sant Gervasi, diu així: "Tèbies encara de la carícia de les seves mans, el seu estudi és ple d'infinitat de coses que mostren el pas d'un home intel·ligent en totes les meravelles del món. En l'art es produí ja en aspectes variadíssims. Hem vist al costat dels seus coneguts quadres a l'oli, dibuixos i aquarel·les formidables, escrits literaris, traduccions dels idiomes clàssics, pensaments metafísics i inquietuds de tota mena; al costat d'això, escampats arreu, l'home guardava minerals, relíquies dels anys, llibres de totes les especialitats... Aquestes coses ens diuen com Gimeno copsà del món tota la sensibilitat de la vida intel·lectual".

Una de les altres anècdotes produïdes a l'entorn de la nostra vila fou la paradoxa que el destí podia haver jugat a Gimeno. Se sap

que a la guarnició militar que aleshores restava a les Medes hi havia un tinent que es deia Severiano Martínez Anido, que més o menys tenien relacions amb la germana de la dona de Gimeno. Més tard, al voltant del 1920, Martínez Anido fou el Torquemada de la gran repressió contra el moviment obrer i social a Barcelona; fou nomenat general i governador civil de Barcelona. Aquest fet demostra que Gimeno, per aquelles jugades del destí, podia haver estat cunyat d'un repressor ferotge, en total dissonància amb els seus pensaments nobles i altruistes.

Hem parlat de la seva obra gegantina i de les vicissituds de la seva vida, del rebuig a què va ser sotmès en els mitjans intel·lectuals, per vergonya d'algun personatge famós que s'atreví a dir que a Gimeno li faltaven les setrilleres i que la seva pintura feia una baixa sentor d'espardenya. Ateses aquestes circumstàncies, l'artista conservà un aplom digne d'un sant: fou condemnat a la pobresa i a l'escarn per molts intel·lectuals considerats "llumeneres" que no s'adonaren de la sublim empenta d'aquell gran home, que molt bé podem considerar un geni, per moltes raons, a part de les artístiques. Per a Torroella és un orgull haver acollit un temperament artístic tan singular i és just que el petit residu que tenim de les seves valuoses activitats artístiques el guardem com un tresor espiritual intemporal, d'un artista considerat avui dia com una de les aportacions més importants de la pintura catalana.

Joan Fuster i Gimpera
Desembre de 2002